

nuatam, ac justo titulo ac quis tam, alicujus rei dominium expresse mihi non attribueret, nunquam de hoc forem securus; quinimo semper timere possem, ne quis superveniat illius rei dominium sibi vendicans: ergo, ne fere semper incerta essent rerum dominia, merito per leges, et sacros canones, introducta est usucapio, atque præscriptio. Antecedens probatur. Quia non illico sequitur, « rem istam emi, vel alter eam mihi donavit, legavit, etc. ergo est mea. » Si enim ille, qui rem istam mihi donavit, etc., dominus ejus non fuit, neque me dominum facere potuit, juxta reg. 79. juris in 6. « Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur, » cum concordantiis.

21. *Præscriptio est justa, et transfert rerum dominium nedum in foro externo, sed etiam in foro conscientie.* — Quæritur IV. Utrum præscriptio procedat non solum pro foro externo, sed etiam pro foro conscientie; et sub quibus conditionibus? Resp. I. Translatio domini facta auctoritate legis per præscriptionem, seu usucapionem, justa est; simulque per eam transfertur rerum dominium, nedum in foro externo, sed etiam in foro conscientie: adeo quidem, ut si præscriptio cujuscumque rei legitime fuerit completa, postmodum possessor ipsius eam amplius non teneatur restituere, etiamsi certo sciat, rem illam antea fuisse alienam. Ita Glossa c. *Vigilanti.* vers. *Noverit.*; et Abbas ibid. n. 6. h. t.; Scotus in 4. dist. 15. q. 2. § *De secundo*; Fagnanus c. *Si quis.* n. 50. de *Regularib.* et alii communiter. Ratio est, quia, ut argumentatur doctor Subtilis loc. cit. translatio domini, facta auctoritate legis publicæ justæ, justa est: atqui in præscriptione legitime completa intervenit talis translatio domini, per jura hactenus allegata, et imposterum alleganda; ergo. Major probatur: quia lex justa potuit a principio juste determinare prima rerum dominia; ergo etiam posterior lex justa pro temporum varietate, atque exigentia boni publici, juste de eisdem poterit disponere, arg. cau. 1. et seqq. dist. 29.

22. *Alia hujus ratio affertur.* — Confirmat hoc ipsum doctor Subtilis loc. cit. ex eo. Quia juste potest istud statui a legislatore, quod est necessarium ad pacificam conversationem subditorum; sed dominium rei neglectæ (prout negligitur in præscriptione) transferri in bona fide possidentem, est necessarium ad pacificam conversationem subditorum; ergo. Minor patet, quia, si non transferretur rerum

dominium in bona fide possidentem tempore longo, vel etiam longissimo, orirentur lites immortales: nam post quantumcumque tempus ille qui neglexit rem aliquam repetere, postmodum vel ipse, vel hæres ejus posset ipsam repetere; ex quo orirentur lites perpetuæ. Atque istud est, quod in l. I. ff. de *Usucapion.* habetur illis verbis. « Bono publico introducta est usucapio, ne scilicet quarundam rerum diu, et fere semper incerta dominia essent: cum sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium. » Hæc ibi.

23. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura: quomodo intelligendum?* — Nec obstat regula 48. juris in 6. sic loquens: « Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura. » Resp. enim, regulam istam loqui de injusta locupletatione; non autem de justa, qualis est hæc, quæ fit auctoritate legis ex rationabili et publica causa, atque ob communem reipublicæ quietem, et pacem subditorum constitutæ. Simile quid accidit in bello justo, ubi multi locupletantur cum hostium jactura, etsi nequam injuste. Concordant ea quæ dixi in *Theologia morali*, tract. 7. distinct. 6. quæst. 1. n. 5. et seqq.

24. *Conditiones ad præscriptiones requisite, quæ?* — Resp. II. Nihilominus ut præscriptio, sive usucapio sit legitima, vimque transferendi rerum dominium habeat, plures requiruntur conditiones; videlicet sequentes. — I. Ut res sit apta præscribi. — II. Bona fides. — III. Justus. — IV. Possessio, et quidem legitimo tempore continuata: quæ omnes (ultima in duas divisa) sequentibus versiculis apte comprehenduntur.

Non usucapies, nisi sint tibi talia quinque.
Sit res apta, fides bona, sit titulus quoque justus.
Possideas juste, completo tempore legis.

25. *Ad eam an etiam requiratur traditio rei?* — Addunt nonnulli cum Glossa causa 16. q. 3. in *Summa*, relatos versiculos non nihil immutatos referente traditionem rei. Verum recte notat Engel h. t. n. 5. eam non esse per se necessariam, sed solum ex consequentibus, quatenus vel justa possessio, aut bona fides, vel justus titulus sine ea deficit. Porro si enumeratæ conditiones rite intelligantur, ipsa natura præscriptionis exactius percipietur, hinc de eisdem singillatim restat dicendum in propriis paragraphis: proinde sit.

§ II.

DE REBUS, QUÆ PRÆSCRIBI POSSUNT, VEL NON POSSUNT.

26. *Omnes res possunt præscribi, nisi specialiter prohibeantur.* — Quæritur I. Quænam res generatim possint, vel non possint præscribi? Resp. I. Omnes res possunt præscribi, seu usucapi, nisi lege, vel speciali ratione præscribi prohibeantur. Ita communis; et patet ex § 1. et seqq. Instit. de *Usucapion.* et l. *Longi temporis.* c. de *Præscription. long. tempor.* cum similibus; ubi rerum usucapio, seu præscriptio indistincte conceditur, certis duntaxat rebus postmodum exceptis.

27. *In jure dicuntur quædam res præscribi non posse, dupliciter. Furtivæ res præscribi non possunt; et quomodo?* — Resp. II. In jure dicuntur quædam non posse præscribi, quia ordinario tempore non usucapiuntur: quædam vero, quia nullo modo præscribi possunt. Ita Lessius lib. II. de *Justit. et jur.* cap. vi. dubit. 15. n. 48. et alii; idque probatur inductione. Siquidem imprimis § *Furtivæ.* Instit. de *Usucap.* dicitur: Quod « furtivæ res, et quæ vi possessæ sunt, non possunt usucapi: » et tamen hæc tertio bonæ fidei possessore, puta, qui eas bona fide emit, præscribuntur annis triginta, l. *Sicut in rem.* c. de *Præscription. triginta vel quadringenta.* et l. I. § *Ad hæc.* c. de *Annal. except.* ac notat Glossa cit. § *Furtivæ.* §. *Predicto longo tempore.* Instit. de *Usucap.*

28. *Fisci res usucapi non possunt: et quando secus?* — Similiter in § *Res fisci.* Instit. eod. ait imperator, quod « res fisci nostri usucapi non possit: » et tamen bona fisco jam incorporata, præscribuntur annis quadraginta, l. *Omnes.* c. de *Præscript. triginta vel quadraginta annor.* Si vero necdum fuerunt fisco incorporata, ei tamen debita, partim præscribuntur quadriennio, quando videlicet non debentur ex delicto, sed ob mortem decedentis sine legitimo hærede, l. I. c. de *Quadrienni præscription.* Partim quinquennio, ut quando debentur ex delicto, v. g. ob vectigal non solutum, juxta textum in l. II. c. de *Vectigalib.* Ac per hæc patet ad priorem partem conclusionis: altera vero pars liquet eo, quia dantur nonnullæ res, quæ nullo modo præscribi possunt, prout illico dicitur. Unde

29. *Liber homo usucapi non potest.* — Quæritur II. Quæ res in specie præscribi nequeant? Resp. I. Liber homo nullo unquam tempore

usucapi, seu præscribi potest. Textus est in § *Sed aliquando.* Instit. de *Usucapion.* ibi: « Sed aliquando, etiamsi maxime quis bona fide possideat rem, non tamen illi ullo tempore usucapio procedit: veluti, si quis liberum hominem, vel rem sacram, vel religiosam, vel servum fugitivum possideat. » Ita textus expressus § *Sed aliquando.* Instit. de *Usucapion.* Concordat textus in l. ult. c. de *Longi temp. præscriptione, quæ pro libertate, etc.*, ubi dicitur, contra libertatem hominis non præscribi etiam sexaginta annis.

30. *Potest tamen servus præscribere libertatem contra dominum.* — Nec obstat, quod servus præscribere possit libertatem suam contra dominum, si viginti annis, etiam sine titulo, bona fide sese gesserit pro libero, cit. l. I. c. de *Longi temporis præscriptione, quæ pro libertate, etc.*, juncta Glossa fin. ibid. Resp. enim, esse maximam disparitatem: nam libertas hominis connumeratur inter causas favorabiles, cap. ult. de *Sentent. et re judicat.* ac proinde favor libertati debitus, et salubris, merito induxit legislatores, ut admitterent longi temporis præscriptionem pro libertate, cit. l. II. c. de *Longi tempor. præscript.* Non vero adversus libertatem hominis, etiamsi præscriptio ista accessisset sexaginta annorum curriculum, l. III. c. eod.

31. *Res publicis usibus deputatæ, v. g. forum, platea, pons, etc., nec in totum, nec in partem præscribi possunt: et cur?* — Resp. II. Res publicis usibus deputatæ, ut forum, via publica, platea, pons, et hujusmodi, nec in totum, nec in partem præscribi possunt. Ita Lessius lib. II. de *Justit. et jur.* cap. vi. n. 48. Piching. h. t. n. 12. et alii. Idque patet ex l. *Usucapionem.* ff. de *Usucapionib.* ubi expresse dicitur, quod in rebus « publicis, populi Romani, et civitatum, » non procedat usucapio. Quamquam Glossa ibid. §. *Romani.* et §. *Civitatum,* istud intelligendum censeat de illis rebus, quæ sunt in usu ipsius populi Romani, aut totius universitatis, uti sunt res in conclusione enumeratæ: alias secus. Accedit ratio, quia ejusmodi res publicæ, utpote omnibus communes, a privatis non possidentur, sed promiscue usurpantur, l. I. § fin. ff. de *Acquirend. possession.* Atqui « sine possessione præscriptio non procedit, juxta reg. 3. juris in 6. cum similibus. Concordat textus in l. II. ff. de *Via publica.* ubi dicitur: « Viam publicam populus non utendo amittere non potest: » etiamsi centum annis non ivit; prout subjungit Glossa un. ibid. asserens,

istud contingere favore publicæ utilitatis.

32. *Res sacræ v. g. Ecclesia, jura spiritualia, decimæ, etc., nullo tempore a laicis præscribi possunt.* — Resp. III. Res sacræ, Ecclesia, atque loca religiosa, nec non jura spiritualia, v. g. jus decimarum, jus conferendi beneficia ecclesiastica, et hujusmodi, nullo tempore a laicis præscribi possunt: utpote cum nec talia a laicis possideri valeant. Ita habetur c. *Cum causam*. 7. h. t. cum similibus; et concordat textus in l. *Usucapionem*. ff. de *Usucapionem*. et ff. *Sed aliquando*. Instit. eod. estque communis doctorum.

33. *Dummodo excipiantur decimæ, laicis ante concilium Lateranense in feudum concessæ. Ac etiam jus patronatus.* — Fallit istud in decimis ante concilium Lateranense, sub Alexandro III anno 1179. celebratum, laicis per episcopos pro defensione suarum ecclesiarum inferendum perpetuo concessis: nam, quod decimæ illæ, quæ antea laicis perpetuo in feudum concessæ fuerant, postmodum penes laicos vasallos remanserint (sublata tamen episcopis in dicto generali concilio potestate, decimas ita laicis imposterum infeudandi) clare desumitur ex c. *Cum Apostolica*. 7. § fin. *De his, quæ sunt a prælatis*, etc. et c. *Statuto*, § *Sane de Decimis*, in 6. ac tenet Covarruvias lib. I. *Variar. resolut.* cap. xvii. n. 5. Rota apud Merlinum decis. 694; Rebuffus de *Decimis*. quæst. 13, n. 64; Marescottus lib. I. *Var. res.* cap. xcii. allegans Rotam cum aliis. Fallit id ipsum etiam in jure patronatus; nam hujus laici non sunt incapaces, c. *Quoniam* 3. et seqq. *de Jure patronat.* ac proinde istud bene potest ab uno laico præscribi contra alium. Sed de his plura in propriis titulis.

34. *Bene tamen, res sacræ possunt a clericis, et aliis personis ecclesiasticis præscribi.* — Ad dicitur quoque in data conclusione ly « a laicis. » Nam, quod Ecclesiæ quoad proprietatem ab uno prælato ecclesiastico contra alium, et alia jura spiritualia bene possit præscribi a clericis, aliisque personis ecclesiasticis, patet ex cap. i. h. t. et c. *De quarta*. 4. et c. *Ad aures*. 6. et c. *Auditus*. 15. et c. *Cum olim*. 18. eod. cum concordantiis. (AD-NOTATIO XVII.)

35. *Nam etiam beneficium ecclesiasticum quoad titulum præscribi valeat?* — Num autem beneficium ecclesiasticum, seu Ecclesia quoad titulum, possit usucapi per triennalem possessionem, pacifice ac bona fide continuatam, juxta reg. 36. Cancellaria

De *Triennali possessore*, variant doctores, Negat Glossa c. *Contingit*. §. *Constitutur*. circa med. *de Dolo et contumac.*; Zoesius h. t. n. 19; Covarruvias part. II. in c. *Possessor*. § 10. n. 40. vers. *Sexia conclusio*. citans alios. Siquidem « Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri; » prout loquitur reg. 1. Jur. in. 6. cum concordantiis. Affirmat Navarrus consil. 13. *de Præbend.*; Lessius lib. II. *de Just. et jur.*, dubit. 10. n. 55; Emmanuel Sa §. *Beneficium*. n. 14; Layman lib. III. sect. 5. tract. i. cap. viii. n. 46. allegans alios: atque asserens regulam in contrarium allegatam procedere jure ordinario, ac secluso ordinario remedio usucapionis: apud quem, sicut et apud Covarruviam loc. cit. n. 9. et 10. plura de hoc.

36. *Res indivisim communes pluribus, ab aliquo eorum præscribi non possunt.* — Resp. IV. Res indivisim communes pluribus, ab aliquo sociorum præscribi non possunt, quominus cæteris suam portionem reddere debeat, etiamsi tempore longissimo ipsas detinuerit. Ita Vallensis h. t. § 8. n. 6; Pirhing eod. n. 16; Lessius cit. cap. vi. n. 48. et alii. Ratio est, quia rem indivisam censetur quis non suo tantum, sed etiam aliorum sociorum nomine possidere; ut l. *Si communem*. ff. *Quemadmodum servitutes amittantur*: ac proinde numquam poterit eam suo nomine præscribere; cum sine possessione præscriptio non procedat, juxta reg. 3. jur. in 6.

37. *Sicut nec precarium, commodatum, pignus, res emphyteutica, etc.* — Et ob eandem rationem nequit præscribi precarium, commodatum, pignus, res emphyteutica vel feudalis, conductum aut depositum ab eo, qui hæc sub tali titulo possidet, aut ab ejus hærede. Quia nimirum talia nomine alieno possidentur: atqui alieno nomine possidens, non præscribit: nam is possidet, cujus nomine possidetur, c. *Si diligenti*. 17. h. t. Unde, quod tenens ut emphyteuta, vel conductor, seu quolibet alio tali titulo non præscribat; textus est in l. *Cum notissima*. § *In his etiam*, juncto Baldo in *Summario*. ibid. c. *de Præscriptione*. triginta vel quadraginta annor. Idemque de pignore habetur expressum l. *Pignori*. ff. *de Usucapionem*. ac tradit Glossa fin. c. *Cum non liceat*. et Abbas ibid. n. 11, h. t.; Lessius cit. cap. vi. dubit. 15, n. 48; Sannig. h. t., cap. vi. n. 2. et alii communiter. Quamquam per hoc non negetur, quin jus feudale, seu emphyteuticum,

quoad proprietatem possit præscribi contra dominum directum: puta, si quis tempore debito, bonaque fide rem aliquam possedit in feudum; ac servitute domino exhibuit; licet ea de re nunquam fuerit vestitus; prout habetur lib. II. *Feud.* tit. XXVI. *Si de feudo defuncti*, etc. § *Si quis per triginta*.

38. *Res meræ facultatis, seu gratuite voluntatis, nequeunt præscribi. Exemplificatur istud in pergente ad certum molendinum, furnum, aut praxatorium pro emenda cerevisia, vel pane.* — Resp. V. Res meræ facultatis, seu gratuite voluntatis, nequeunt præscribi. Ita desumitur ex l. 2. ff. *de Via publica*; ac notat Covarruvias in c. *Possessor*. part. II, § 4, n. 6, istud ulterius probans ex l. *Qui jure familiaritatis*. ff. *de Acquir. possess.* et l. *Et habet*. § *Hospites ff. de Precar.* et l. *Si mulier*, ff. *Quibus modis ususfruct. amitt.*; Gailus lib. II. *Practic.* observat. 18. n. 4. et 5; Pirhing h. t. n. 17. et communis. Hinc, si centum annis, et ultra; quidam iverint ad certum molendinum, vel ad furnum pro coquendo pane, aut praxatorium pro emenda cerevisia; non tamen vi præscriptionis cogi possunt, ut deinceps illuc eant; quia per actus meræ facultatis, seu prorsus liberos non inducitur consuetudo, neque præscriptio.

39. *Quid si dominus suis subditis prohibuerit ne ad alios furnos, praxatoria, vel molendina pergant, quam sua?* — Fallit hoc, quando jus hujusmodi quæsitum fuit domino adversus suos vasallos, sive subditos, eo quod ex rationabili causa, puta, ex consuetudine in antea viginte vel privilegio saltem colorato, sique bona fide prohibuerit subditis suis, ne irent ad alios furnos, praxatoria, vel molendina, quam ad sua, aut sibi subjecta. Tunc enim, licet subditi illi antecederent ex mera facultate ivissent ad furnum, praxatorium, vel molendinum domini sui; tamen si postea dictæ prohibitioni a domino suo territoriali bona fide (qualis requiritur ad omnem præscriptionem) interposita, ne aliorum pergerent, cum patientia acquievissent: revera tum probata tali patientia subditorum, dominus in quasi possessione talis juris constitueretur; atque hac ratione procederet præscriptio, incipiens a die factæ prohibitionis. Abbas c. *Significante*. n. 1. *de Appellatione*; Covarruvias cit. part. II. in c. *Possessor*. § 2. n. 6. allegans plurimos alios: et docet in simili Glossa 1. l. *Qui luminibus*. ff. *de Servitutib. urban. prædior.*

40. *Limites provinciarum diæcesium, parochiarum, etc., præscribi non possunt. Etiam cum titulo ac per tempus immemoriale.* — Resp. VI. Limites, seu termini provinciarum, diæcesium, et parochiarum, vel finibus cohærentia, de quibus, quod ecclesiastica ordinatione olim sic præfixi fuerint legitime constat, præscribi non possunt. Textus est in c. *Super eo*. 4. *de Parochiis*; ubi Glossa 1. Abbas, Barbosa in *Collectan.* et alii passim. Concordat can. *Quicumque*, et can. *Licet in regulis*. 16. q. 3. ubi et hujus ratio redditur: *Ne provinciarum termini confundantur*. Quod ipsum procedere in episcopatibus, atque parochiis, cum sit eadem ratio de his; probat cit. c. *Super eo*, juncta Glossa §. *Per canones*, eod. Adeo, ut istud procedat in omni præscriptione, sive cum titulo, imo per tempus immemoriale, aut ultra centum annos continuata. Abbas ibid. n. 2. et 7; Pirhing h. t. n. 18. et alii; quid istud etiam ad limites regnorum, ducatum, et comitatum sæcularium extendunt.

41. *Secus dicendum de limitibus prædiorum, privata auctoritate constitutis.* — Dicitur nonanter, « Limites provinciarum, diæcesium, » etc. Nam secus est dicendum de limitibus de prædiorum qui privata auctoritate, atque conventionem constituuntur. Hi enim spatio quadraginta annorum cum bona fide præscribuntur, juxta textum expressum c. *Quia indicante*, 9. h. t. cum similibus.

42. *Imo et de limitibus provinciarum, diæcesium, parochiarum, etc., si de ipsorum certa ordinatione ecclesiastica non constat.* — Et additur, « de quibus quid ecclesiastica ordinatione olim sic præfixi fuerint, legitime constat. » Nam de talibus finibus, seu limitibus parochiarum, etc. in cit. c. *Super eo de Paroch.* fit expressa mentio. Unde secus est dicendum, si de limitum certa ordinatione ecclesiastica antiquitus facta non constat: tunc enim valet præscriptio. Abbas loc. cit. n. 2. Engel h. t. n. 8. et alii, apud quos plura de hoc.

43. *Reservata principi in signum supremi domini, præscriptione non tolluntur.* — Resp. VII. Reservata principi in signum supremi domini, puta, præstatio tributi, ac hujusmodi, nullius temporis præscriptione tolluntur. Textus est expressus in l. *Comperit*. c. *de Præscriptione*. triginta vel quadraginta annorum.

44. *Res pupillaris præscribi non potest. Contra ætatem pupillarum non currit pres-*